

בית יוצר
לבניין הרוח
חיל החינוך והנוער

י"א באדר

אסתר המלכה פירת טרומבלור

סיפורה של גבורה יהודית-ישראלית

התלכדות של גבורות: תענית אסתר, יום תל חי ושמחת תורה תשפ"ד

לפני כ- 2,540 שנים, בימי המלך אחשוורוש שליט אימפריית פרס, סיכנה אסתר המלכה את חייה למען הצלת עם ישראל מגזירת המן להשמיד את העם היהודי.

לזכר הצומות שצמה אסתר ושאר היהודים באותם ימים, נקבע בלוח השנה העברי צום "תענית אסתר" בסמוך לחג פורים.

כ- 2,480 שנים לאחר מכן, ביום י"א באדר 01.03.20, נפל יוסף טרומפלדור, חלוץ ומנהיג ציוני, במהלך קרבות עזים על הגנת תל חי מפני פורעים ערבים.

מאז אותו קרב נועז נחשב י"א באדר ל"יום תל חי".

השנה שני הימים, תענית אסתר ויום תל חי, מתלכדים לאותו תאריך, וזו הזדמנות לדבר על גבורתה של אסתר, גבורתו של טרומפלדור וגבורתנו שלנו.

בית יוצר
לבניין הרוח
חיל החינוך והנוער

מהו יום תל-חי?

בימי ראשית המדינה היה י"א באדר, יום תל-חי, ליום זיכרון משמעותי שצוין במערכת החינוך ובציבוריות הישראלית כולה. יום זה הוקדש לזכר הוד גבורת לוחמי תקומת ישראל לצד יום הזיכרון הכללי ללוחמי צה"ל.

היום צוין על ידי תנועות הנוער מכל הקשת הישראלית: בני עקיבא, הנוער העובד והלומד, בית"ר והשומר הצעיר.

תפילת ה'יזכור' שנאמרת עד היום בטקסי זיכרון בצה"ל, חוברה על ידי ברל כצנלסון על קרב תל-חי, בו הוא ביכה את "זיו העלומים".

בגליל בתל-חי / אבא חושי

"בְּכָל מָקוֹם וּבְכָל רֶגַע
תִּזְכְּרוּ אוֹתִי,
כִּי נִלְחַמְתִּי וְגַם נִפְלַתִּי
בְּעַד מוֹלְדֹתַי.
כָּל הַיּוֹם אָנִי חֲרַשְׁתִּי
וּבַלַּיְלָה קִנֵּה רוֹבָה בְּיָדִי
אֲחִזְתִּי
עַד הֶרְגַע הָאֲחֵרוֹן"

בְּגָלִיל, בְּתֵל-חִי,
טְרוֹמְפֶלְדוֹר נֶפֶל.
בְּעַד עַמְנוּ, בְּעַד אֲרָצְנוּ
גְבוֹר יוֹסֵף נֶפֶל.
דְּרוֹר הָרִים, דְּרוֹר גְּבָעוֹת
רָץ לְגֵאל אֶת שֵׁם תֵּל-חִי,
לְאמֹר לְאֲחִים שָׁם:
"לְכוּ בְּעִקְבוֹתַי"

לשמיעת השיר:

<https://youtu.be/onIDlozzRpQ>

גיבור תל-אי: טרומפלדור

מי היה טרומפלדור?

יוסף טרומפלדור נולד ברוסיה בחג החנוכה בשנת 1880, לאביו זאב וולף, ששמר באומץ על יהדותו על אף שנחטף לצבא הרוסי ושירת בו בכפיה במשך זמן רב. למרות היותו פציפיסט, היה חשוב לטרומפלדור להוכיח שהיהודים אינם פחדנים, ולכן בשנת 1902 בחר להתגייס לצבא הרוסי למרות שסיים את לימודיו כרופא שיניים. במלחמת רוסיה-יפן, חטף טרומפלדור פגז שריסק את ידו השמאלית, ושלח מכתב מרגש למפקד הגדוד בו הוא מבקש להמשיך במלחמה למרות היד הכרותה.

בית יוצר
לבניין הרוח
חיל החינוך והנוער

מפקד הגדוד התרשם עמוקות מהמכתב עד שהוא העלה אותו לדרגת קצין. טרומפלדור היה מהיהודים היחידים שהורשו להיות קצינים ונחשב באותם ימים ליהודי המעוטר ביותר בצבא הרוסי. בסופו של קרב בו גברו היפנים, נלקח טרומפלדור עם כל גדודו למחנה השבויים ביפן. במהלך שהותו בשבי פעל הרבה לחיזוק החיילים היהודים ששהו איתו, ובנוסף הרבה לעסוק בפעילות ציונית: הוא הקים אגודה בשם "בני ציון השבויים ביפן" והוציא לאור עיתון שבועי שנקרא "החיים היהודיים".

תמונה של טרומפלדור מהשבי היפני ליד בית הספר לעברית שהקים במחנה השבויים

הצאר אלכסנדר השני

לאחר שחרורו מהצבא הרוסי, קיבל טרומפלדור אותות הצטיינות רבים. הצארינה (אשת הצאר) ענדה לו את אות ההצטיינות במעמד הצאר ואף העניקה לו יד תותבת במתנה על גבורתו הצבאית בקרב ועל גבורתו החינוכית במחנה השבויים.

לאחר המלחמה התחיל טרומפלדור בלימודי משפטים באוניברסיטה ברוסיה, ובמקביל, הקים את ארגון "החלוץ" שסייע לצעירים יהודיים לעלות לארץ. מיד עם סיום לימודיו, עלה ארצה והצטרף לקיבוץ דגניה

א'

לאחר תקופה שבה עסק בניסיונות להגשים את החלום הציוני, פרצה מלחמת העולם הראשונה. טורקיה, ששלטה אז בארץ ישראל, נלחמה באותה תקופה ברוסיה. טרומפלדור ויהודים רבים אחרים שנלחמו למען רוסיה ועלו לארץ ישראל, הוגלו למצרים בידי הטורקים. בגלותו במצרים פגש טרומפלדור את ז'בוטינסקי (מכונן התנועה הציונית הרוויזיוניסטית), ושניהם הגו את הרעיון "הגדוד הלוחם העברי" - חיילים יהודים שיילחמו למען בריטניה ויעזרו לה לכבוש את ארץ ישראל מידי הטורקים. גדוד זה היה למעשה הגדוד הצבאי היהודי הראשון מאז ימי בר כוכבא ובכך היה טרומפלדור לאחד ממכונני הצבאות העברית המתחדשת. טרומפלדור וז'בוטינסקי סברו שאם התנועה הציונית תעזור לבריטניה זה ישתלם לה באחד הימים. ואכן, כמה שנים לאחר ניצחון בריטניה, פרסמה המעצמה האנגלית את "הצהרת בלפור", הצהרה התומכת בהקמת בית לאומי לעם היהודי בארץ ישראל.

ז'בוטינסקי (מימין)

טרומפלדור (משמאל)

בסיום מלחמת העולם הראשונה, חזר טרומפלדור לארץ ועסק בהקמת מפלגה פוליטית שתאחד את הפועלים בארץ ישראל. תוך כדי הקמת המפלגה, פנה דוד בן-גוריון לטרומפלדור ונתן לו את המשימה לשמור על יישובי הגליל העליון. טרומפלדור בחר להתמקם בתל-חי, חווה חקלאית שהייתה באותו הזמן המקום הכי מסוכן בגליל.

שבועיים לפני מותו כתב טרומפלדור במכתב לאחותו: "המוות - נפשי איננה שואפת אליו; אך גם הוא, המוות, לא יעז לומר כי אני מפחד מפניו. דעי שאשתדל ללכת לעולם הבא, ככל האפשר בשמחה, תוך הכרה שאני נופל למען הקמת ארץ ישראל עברית חופשית."

בי"א באדר תר"פ, 01.03.20, התחולל קרב בתל-חי. המון ערבי התאסף מהכפרים הקרובים. הם פלשו לתל-חי ובמקום התחיל קרב יריות ורימונים, שבסופו, נפלה תל-חי ושמונה ממגניה נהרגו, בהם יוסף טרומפלדור. מיוחס שטרומפלדור אמר לפני מותו את המשפט שהפך למוטו -

"טוב למהות בעד ארצנו"

על מותו של טרומפלדור כתב הסופר העברי יוסף חיים ברנר:

"... השמענו שם כולנו את הד הקריאה החרישית-הרוממה של הגיבור כרות-הזרוע:

'טוב למות בעד ארצנו?' טוב! אשרי מי שמת בהכרה זו - ותל-חי למראשותיו."

הנני! מאברהם אבינו דרך אסתר המלכה ועד טרומפלדור ואיילי ארבות ברזל

זאב ז'בוטינסקי בכתביו מספר על שיחה שהייתה בינו לבין טרומפלדור בשנת 1916.
וכך מעיד ז'בוטינסקי:

"טרומפלדור אמר לי "לנו יהיו אנשים המוכנים "לכול", לכל מה שתדרוש ארץ ישראל. (...)
אולם אנו צריכים להקים דור, שלא יהיו לו אינטרסים ולא יהיו לו הרגלים. מטיל ברזל סתם.
גמיש - אבל ברזל. מתכת, שאפשר לחשל ממנה כל מה שיש צורך בו בשביל המכונה
הלאומית. חסר גלגל? - אני הגלגל. חסרים מסמר, בורג, גלגל תנופה? קחו אותי. צריך
לחפור אדמה? אני חופר. צריך לירות? אני חייל. משטרה? רופא? עורכי דין? מורים? שואבי
מים? ... אינני קשור בשום דבר; אני יודע רק ציווי אחד: לבנות."

"אין בני אדם כאלה" - אמרתי.

**שוב טעיתי והוא צדק. הראשון מבני אדם
אלה ישב לפניי. הוא בעצמו היה כזה: עורך
דין, חייל, פועל במשק חקלאי. אפילו לתל-חי
בא לחפש עבודת-אדמה, מצא שם את מותו
מכדור של רובה, אמר "אין דבר", ומת כבן
אלמוות."**

הפתגם "חסר גלגל - אני גלגל" של טרומפלדור מהדהד את תשובתו של אברהם שענה "הנני" לקריאתו של א-להים, ואת אומץ ליבה של אסתר המלכה, אלפיים שנה לפני טרומפלדור, שהייתה מוכנה להסתכן בחייה ולבקש מאחשוורוש להציל את העם מהשמדה.

תענית אסתר: מסירות הנפש של המלכה אסתר

במגילת אסתר מסופר איך בימי המלך אחשוורוש, שליט המעצמה הפרסית, שכנע המן את המלך להשמיד את כל היהודים ביום אחד על היותם שונים בדתם ואמונתם: "לְהַשְׁמִיד לְהַרְגַּ וּלְאַבֵּד אֶת כָּל הַיְהוּדִים מִנְּעַר וְעַד זָקוּן טַף וְנָשִׁים בְּיוֹם אֶחָד."

באותה תקופה, נבחרה אסתר להיות אשתו של המלך אחשוורוש. מרדכי, בן דודה של אסתר, ביקש ממנה לפעול לביטול הגזרה. אסתר ענתה למרדכי שעל פי כללי הארמון היא לא יכולה לגשת אל המלך בלא הזמנה, ואם היא תיגש אליו מיוזמתה היא עלולה למות: "כָּל עֲבָדֵי הַמֶּלֶךְ וְעַם מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ יוֹדְעִים אֲשֶׁר כָּל אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר יָבֹא אֶל הַמֶּלֶךְ אֶל הַחָצֵר הַפְּנִימִית אֲשֶׁר לֹא יִקְרָא אַחַת דָּתוֹ לְהִמִּית".

וַיְהִי בַיּוֹם הַהוּא אֲחֻשְׁרוּשׁ הָיָה אֲחֻשְׁרוּשׁ הַמֶּלֶךְ
מֵהַלְוֵי וְעַל כֹּהֵן שֵׁשׁ וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מִדִּינֵי
בָּבֶלְוִים הָיָה כְּשִׁבְתָּ הַמֶּלֶךְ אֲחֻשְׁרוּשׁ עַל כֶּסֶף
כֹּתֵנו אֲשֶׁר בְּשׁוֹשָׁן הַבְּיָרֵה בְּשָׁנָה שְׁלֹשׁ
לְמֶלְכוֹ שָׁנָה מִשְׁתַּנָּה לְכָל שָׁנָה וְעַבְדֵי יְהוָה
פָּחַס וּמֵדֵי הַפְּרִתְמִים וְיִשְׂרָאֵל הַמִּדְיָנוֹת לִפְנֵי כֹהֵן
וְהָיָה עֲשֶׂה כְבוֹד מִלְכוּתוֹ וְהָיָה יָקָר תַּפְאֵרֶת
וְהָיָה רַב־בָּיִת שְׂמוֹנִים וּמֵאָתַת יָדָם וּבְמִלְוֵי
וְהָיָה לְמֶלֶךְ הַמֶּלֶךְ לְכָל הָעָם הַנִּמְצָא
לְמֶלֶךְ וְעַל קִטְוֹן מִשְׁתַּנָּה שֶׁבַע
טַהֲרָה גִּת בֵּיתֵךְ הַמֶּלֶךְ יָצוּר בְּרַפְס וְהוּ
טַהֲרָה בְּיָדֶיךָ וְאַרְגָּמֹן עַל גְּלִילֵי כֶסֶף
מִטְוֵה יָדָיךְ וְכֶסֶף עַל רִצְפַת כְּהֵט וְשֵׁשׁ
וְהָיָה מִלְכוּתוֹ וְהָיָה מִלְכוּתוֹ וְהָיָה מִלְכוּתוֹ

אסתר ניצבה בפני פרשת דרכים: על הכף הייתה מוטלת הגזירה הנוראית להשמדת העם היהודי כולו ומנגד אפשרות לבצע משימת התאבדות עבור סיכוי קטן שמשהו ישתנה.

האם אסתר תסכים לצעוד לתוך סכנת המוות? האם תבחר להקריב עצמה למען שאר בני עמה? למרות הסכנה אסתר מחליטה "למסור את הנפש" ולגשת אל המלך, אך לפני זה היא מבקשת ממרדכי: "יְלֵךְ כְּנוֹס אֶת כָּל הַיְהוּדִים בְּשׁוֹשָׁן וְצוּמוֹ עָלַי וְאֵל תֹּאכְלוּ וְאֵל תִּשְׁתּוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לַיְלָה וַיּוֹם גַּם אֲנִי וְנִעַרְתִּי אֲצוּם בֵּן וּבְכֹן אָבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר לֹא כִדַּת וְכִאֲשֶׁר אֲבִדְתִּי אֲבִדְתִּי"

כנגד אמירתו של המן הרשע "ישנו עם אחד מפורד ומפוזר בין העמים" מבקשת אסתר מכל העם להתאחד.

ואכן, העם כולו אכן התאחד בצום ובתפילה. האחדות הגדולה, האומץ של מרדכי ומסירות הנפש של אסתר הביאו להצלת עם ישראל מכליון.

באותה רוח גבורה של אברהם אבינו, אסתר המלכה ויוסף טרומפלדור, נשא דברים דוד בן-גוריון למסיימי קורס קצינים בירושלים בשנת 1955:

"...ידענו מהרגע הראשון כי סוד הניצחון הוא לא בנשק וגם לא באימון ובארגון, אלא ברוח האדם, בחזון הפועם בלב ומחשל רצון הלוחם. מנצחים לא בכוח הפקודה כי אם בכוח השליחות... משנה לשנה גבר בצה"ל רוח הגבורה הנאמנות והאחוה, ואם מותר להגיד - רוח העקדה, זאת אומרת כושרו של אדם לחרף נפשו למות על חזון חייו וחזון עמו".

לזכר אותו צום אחדות של העם היהודי בימי אסתר המלכה, נוהגים עד ימינו לצום לפני חג הפורים, י"ג באדר, את צום "תענית אסתר". בשנים בהם פורים יוצא בשבת, הצום מוקדם ומתאחד עם יום תל-חי ביום י"א באדר.

שְׁלֵא אֶמָד בְּלֶבֶד עִמָּד עֲלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ

בית יוצר
לבניין הרוח
חיל החינוך והנוער

בבוקר חג שמחת תורה התשפ"ד, 07.10.23, פרצו

אלפי עזתים ופתחו במסע הרג בישובי עוטף עזה.

הם היכו, רצחו, שרפו, וחטפו ילדים עם הורים,

קשישים עם תינוקות, רק בשל היותם יהודים.

על אף המכה האנושה שהונחתה עלינו, התאושש

הצבא ועמד שוב על רגליו.

עשרות אלפי חיילים, בסדיר ובמילואים, יצאו להגן

בגופם ובנפשם על אחיהם שבדרום.

רבים מהם התגייסו בלי שבכלל התבקשו לכך.

הַנִּי!

הם יצאו כי הם שמעו את הקול הקורא הפנימי אותו שמע אברהם אבינו, אסתר המלכה ויוסף טרומפלדור.

"קול קרא, וְהִלְכְּתִי, הִלְכְּתִי, פִּי קָרָא הַקּוֹל" (חנה סנש).

שמעו את קולה של השליחות, התייצבו ואמרו "הַנִּי"!